Fiilde Çatı: Özneye ve Nesneye Göre Fiiller

Cevap Anahtarı · Kısa Çözümler

KOLAY Isınma Soruları (1–10)

1 **1–ç 2–b 3–c 4–a**

-I/-n edilgen ya da dönüşlü, -ş işteş yapar; etkende öznenin kendisi eylemi yapar.

2 **E) Edilgen**

Kitapları dizen belli değildir; "kitaplar" sözde öznedir.

3 **A) uyumak**

"uyumak" nesne alamaz (Neyi uyumak? sorusu anlamsızdır).

4 **D – Y – D – D**

"Gülmek" nesne almayan, geçişsiz bir fiildir.

5 **C) Oldurgan**

Geçişsiz "uyu-" fiili -t ekiyle geçişli hâle gelmiştir: oldurgan.

6 **a) işteş b) dönüşlü c) edilgen ç) etken**

"Duvar boyandı" cümlesinde boyayan belli değildir.

7 **D) Çocuklar bahçede kovalaştı.**

"kovala-ş-" eylemin birlikte, karşılıklı yapıldığını gösterir.

8 **E) Ettirgen**

"ezberle-" zaten geçişlidir; -t eki eylemin başkasına yaptırıldığını gösterir: ettirgen.

9 **Örnek: a) düşür-: Rüzgâr saksıyı düşürdü. b) kork-ut-: Gök gürültüsü çocukları korkuttu.**

Oldurgan fiil nesne alabilmelidir.

10 **A) Kardeşim sabah erkenden hazırlandı.**

"Kardeşim hazırlandı" = kendini hazırladı; eylemden etkilenen öznenin kendisidir.

ORTA Pekiştirme Soruları (11–20)

11 **B) II**

"karşılaştılar" karşılıklı yapılan bir eylemi bildirir.

12 **B) I ve V**
"çalındı" ve "duyuruldu" fiillerinde eylemi yapan belli değildir.

13 **a) Yollar asfaltlandı. b) Sınıf süslendi.**
Edilgen yapılırken gerçek özne düşer, nesne sözde özne olur.

14 **D – Y – D – D**
Edilgen fiiller geçişsizdir; nesne alamaz.

15 **D) yazdırmak**
"yaz-" geçişlidir, -dır eki ettirgenlik bildirir; diğerleri geçişsiz fiillerden (öl-, uç-, doy-, gül-) türemiş oldurgan fiillerdir.

16 **C) Ressam tabloyu özenle tamamladı.**
Özne (ressam) eylemi yapmıştır ve fiil nesne (tabloyu) almıştır.

17 **Örnek: Ettirgen: "Annem elbiseyi terziye diktirdi." Edilgen: "Elbise dikildi."**
Ettirgende eylem başkasına yaptırılır; edilgende eylemi yapan belirtilmez.

18 **B) Edilgen ve geçişsizdir.**
Koruyan belli değildir (edilgen); edilgen fiiller nesne almaz (geçişsiz).

19 **A) Yaşlı adam bastonuna dayanarak ayağa kalktı ve silkindi.**
"silkin-": kişi kendini silker; eylemden özne etkilenir.

20 **D) yürüdü**
"yürü-" köktür; diğerlerinde -ş, -l, -t, -n çatı ekleri vardır.

ZOR Düşünme Soruları (21–30)

21 **C) IV. cümlenin yüklemi oldurgandır.**
"düş-" geçişsiz bir köktür; oldurgan olması için "düşür-" biçimine girmesi gerekir.

22 **E) Eylemin birden çok kişi tarafından birlikte yapılması**
Bu fiillerde karşılıklılık değil, aynı eylemin birlikte yapılması anlamı vardır.

23 **a) edilgen – geçişsiz b) işteş – geçişsiz c) etken – ettirgen (geçişli)**
Kararları açıklayan belirtilmemiştir; edilgen fiiller nesne almaz.

24 **B) Kapıyı açtım ama pencere rüzgârla açıldı.**
"açtım" etken, "açıldı" edilgendir (aynı kök: aç-).

25 **C) "Dikmiş" geçişli bir kök fiil, "büyüttük" ise geçişsiz bir fiilden türemiş oldurgan fiildir.**
"dik-" nesne alır (fidanları); "büyü-" geçişsizdir, -t ekiyle geçişli olmuştur (oldurgan).

26 **Örnek: Belediye görevlileri parktaki ağaçları budadı, çiçek tarhlarını yeniledi ve oturma banklarını boyadı.**
Edilgenden etkene geçerken gerçek özne eklenir, sözde özneler nesneye dönüşür.

27 **E) Olayın kendisini öne çıkarıp eylemi yapanı ikinci plana atmak**
Edilgen çatıda eylemi yapan belirtilmez; olayın kendisi önem kazanır.

28 **D) yıkattı – dönüşlü**
"yıka-t-" eylemin başkasına yaptırıldığını gösterir: ettirgendir.

29 **A) Özne eylemden kendisi etkilendiği için dönüşlü, nesne almadığı için geçişsizdir.**
"Köylüler toplandı" = köylüler bir araya geldi; eylem öznenin kendisine yöneliktir.

30 **Örnek: Akşam olunca köylüler kahvede toplanıp dertleşti. Semaverde demlenen çaylar ince belli bardaklarla dağıtıldı. (dertleşti – işteş, dağıtıldı – edilgen)**
İşteş fiil -ş, edilgen fiil -I/-n ekiyle kurulmalı ve doğru adlandırılmalıdır.